

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות
בענייני חושן משפט

גיליון ק"צ, תשפ"ב

משולחנו של הגאון
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
ריש מתיבתא 'עוז והדר'

חפצים שהונחו ללא רשות והזיקו בשיטפון

זמנית במים עכורים. אבל הנוק העיקרי מבחינה כלכלית אירע סמוך מאד למוקד השיטפון, המים שעלו על גדותיהם הרימו את מכסה בור הניקוז והחלו מתקדמים בשצף קצף אל החצר האחורית של הבניין והמכולת. הזרם הלך וגבר והסיט את ערימת המשטחים שעמדו בצורה רשלנית ומהר מאד נפלו כמה משטחים לתוך זרם המים. כשהזרם התגבר, נסחף בו אחד המשטחים, עבה במיוחד, שכמו הצדיק את הכינוי 'רפסודה' שדבק במשטחים אלו והתייצב בגאון במרכז הזרם. והנה, לפני שבר גאון, זרם המים ריסק את המשטח לתוך ארון הבקרה של ברזי הממטרות החדיש והדיגיטלי שעמד בפינת החצר והותקן די לאחרונה בעלות של כמה עשרות אלפי שקלים. חור מכוער נפער בארון ונוזק כבר נגרם לצגים שבתוכו.

מיד לאחר שהשתלטו על מקור הנוזילה, וכשוך הסערה ושקיעת המים, ניגש אחראי ועד הבית אל דוד מאיר וביקש ממנו בשם הדיירים כולם לגשת עמו אל בית ההוראה כדי לברר האם הוא חייב לשלם לדיירי הבניין על הנוזק שאירע מחמת רשלנותו והתעקשותו להניח את המשטחים הריקים בצורה לא נאותה ובניגוד לדעת הדיירים שהתרו בו שוב ושוב.

עיקרי הנושא בהלכה

א. אדם שהזיק באונס

מאחר שכל המתואר במקרה שלפנינו אינו מההתרחשויות הרגילות והשכיחות, נפתח בבירור דינו של אדם שהזיק בצורה כזו שהנוזק נוצר באופן שאינו מצוי כלל, שלכאורה הדבר נחשב כאונס.

דינו של אדם המזיק באונס תלוי ברמת האונס ושנוי במחלוקת

ל מרות שכל השכנים התריעו כבר זמן רב על המפגע, אף לא אחד מהם העלה ברעתו שכך ייגמר הסיפור. דוד מאיר אפלבאום היה בסך הכל בחור נחמד, המכולת שבבעלותו שירתה נאמנה מזה כמה שנים את כל תושבי השכונה המתפתחת, אך כל זה לא היה בו כדי להסביר את מנהגו המרגיז, שלא לומר המשונה, להניח את משטחי הסחורה העשויים עץ, שהתפנו ממשענם ועמדו ריקים עד לאיסופם בידי הספקים, בכניסה האחורית של בניין המגורים בסמוך לחצר המשותפת לכלל השכנים.

השכנים, כל אחד בנפרד, ובמשותף באמצעות ועד הבית, פנו אליו שוב ושוב, הן בעל פה והן בכתב ודרשו לפנות את המפגע. אין לדעת מה יכול לקרות, אך ברור היה לכולם שמשטחי העץ הללו לא אמורים להיות במקום. שכן אחד הזמין כרוזת 'רשמיות' שנתלו בכל הסביבה והכריזו באותיותיהן האדומות על גבי מתכת לבנה: 'אין להניח חפצים באזור זה' או 'מטען שייזנח באזור זה יפונה לאשפה ללא התראה' וכדומה. אך דוד מאיר במנהגו, יודע היה בנפש שכניו כי יראים ושלמים הם ולא יגיע הדבר לידי תביעה מול הרשויות, ולכן התחמק מלעשות מאמץ בנושא והמשיך לפנות את המשטחים לאותו מקום.

תמיד יכול לקרות משהו חריג, וזו הייתה אחת הפעמים שבהן אכן התרחש הדבר. צנרת כיבוי אש שהתפוצצה בפתאומיות, הוניקה אל על סילון מים מרהיב לשמחתם הזמנית של ילדי האזור כיום קיץ לוחט. הילדים היו אז בדרכם ל'חיידר' אבל עד שעות הצהריים כבר הצטברו מים לכדי שיטפון של ממש. בעוד בתחילת החורף עמלים עובדי העירייה לנקות את בורות הניקוז מסתומות של עלי שלכת וסחף סביבתי כדי להכניסם לקליטת מי הגשמים, הרי שבקיץ המצב שונה בתכלית. הבורות כולם היו סתומים במידה זו או אחרת וכך הציפו המים שטחים הולכים וגדלים, בחלק מהחצרות הציף עודף המים בורות חלחול וביוב, שהחלו בתורם לעלות ולהציף את סביבתם, חצרות רבות שקעו

הפוסקים.

לאבשינ: עגלון אחד הוביל סחורה בעגלתו, מאחר שנחפו לדרכו ולפרנסתו, כשהגיע הלילה פרשו בנו ומשרתו לישון בעגלה והוא המשיך והריץ את הסוסים לתוך הלילה. הובלת סוסים טעונים במשא היא עניין מורכב דיו גם בשעות האור, אך בלילה הדברים נעשים מורכבים יותר ויותר, ואכן למרבה הזוועה באחד מעיקולי הדרך התהפכה העגלה ונזרקה מן הדרך. הבן והמשרת נהרגו במקום.

רבי עקיבא איגר הורה לאיש שביקש להורותו דרך תשובה, שאכן ענינו חמור מאד כי הוא גורם גדול למיתתם ויתכן שבמצב כזה היה פטור גם מגלות כי הוא נחשב 'קרוב למזיד' בשל החלטתו הפזיזה והמסוכנת להריץ סוסים טעונים משא בשעות הלילה והדבר קרוב לפשיעה כעין אבידה [במאמר המוסגר: יתכן לדבריו שכל חריגה מהמהירות המותרת המקסימלית בכביש מסוים, מהירות שנקבעת בידי מומחים בהתאם לתנאי הכביש, נחשבת לדבריו כפשיעה מעין אבידה]. רעק"א מציע בתשובתו דרך תשובה לעגלון שאיבד במו ידיו את בנו ומשרתו, שמאחר שלא עשו פירות בעולם יקים להם הוא זרע אמת בכך שיתן צדקה לעילוי נשמתם בשיעור שהיה מוציא עבור נישואי בנו, ויחזיק תלמידי חכמים מממונו ויבקש מהם שיקראו את שם בניהם על שם ההרוגים, וישלם להם שילמדו משניות ויאמרו קדיש עבור עילוי נשמתם וישלח ביום היארצייט משלחת לקברם לבקש מחילה. וכן יתוודה ויבקש רחמים בלב נשבר ובכיות גדולות מדי לילה לפני שהולך לישון. עד כאן עיקרי הדברים, וגם מדבריו נראה שנקט להלכה כחילוק התוספות שבאונס הקרוב לאבידה נחשב פשיעה וחיוב, ומכך, שבאונס הקרוב לגניבה, פטור, אף שאינו אונס גמור.

נראה אם כן שהכרעת האחרונים לדינא היא שבכל אונס גדול יש לפטור את האדם המזיק גם אם אין זה אונס גמור ממש, ועל כל פנים אי אפשר להוציא כסף ממוחזק במצב כזה מאחר שוודאי יכול לטעון 'קים לי' כשיטה זו.

ג. נזק שנוצר מחפציו על ידי כוח אחר

במקרה שלפנינו אין מדובר באדם המזיק אלא בממונו שהזיק, ולא זו בלבד אלא שהנזק התאפשר ונוצר רק על ידי כח אחר, הם המים שסחפו את ה'דפסודות' לנקודה אחרת מזו שהונחה ואף הטיחו אותן בחוזקה בארון הבקרה שהכיל את הציוד היקר והרגיש.

נזק שאירע בצורה זו הוא תולדה של אש, כמבואר בגמרא (בבא קמא ו.) לגבי אבנו סכינא ומשאו שהניחם בראש גגו ונפלו והזיקו בשעת הליכתו. לגבי אש מבואר להלכה (סימן תיח סעיף ג) שאם בשעת ההדלקה יכולה הייתה האש להתפשט עד למקום שבו הזיקה בפועל ('לא כלו לו חיציו') הרי הוא כאדם המזיק. ואם לא יכלה להתפשט בשעת ההדלקה ('כלו לו חיציו') ורק אחר כך נוצרה ההזדמנות לכך וכגון שהייתה גדר שאמורה לבלום את התפשטות האש ונפלה וכך התאפשר לאש להגיע למקום הנזק, בזה חיובו הוא משום ממונו שהזיק.

ההשלכה הדינית הישירה של חילוק זה, היא לענין דין 'טמון', שאדם המזיק אינו פטור על כלים טמונים שניזוקו על ידו, אך אם באנו לחייבו משום ממונו שהזיק באש, גזרת הכתוב היא שפטורים על נזקי טמון באש. במקרה שלפנינו אין משמעות לנושא של 'טמון' למרות שלוח הבקרה שניזוק היה מכוסה וסגור בתוך הארון, מאחר שזוהו ארון ייעודי שרגילים לשים בו לוחות בקרה מסוג זה וכמבואר בהלכה שפטור טמון הוא רק כאשר לא

שנינו (בבא קמא כו:) אדם מועד לעולם בין שוגג ובין מזיד בין ער ובין ישן. בגמרא עולה עוד שאפילו אם נפל ברוח שאינה מצויה והזיק, חייב לשלם. אך מאידך, על דברי הגמרא (שם כו:) הפוטרת את הנתקל ברשות הרבים והזיק בנפילתו כלים שהיו מונחים שם משום ש'נתקל לאו פושע', הקשו התוספות (ד"ה ושמואל) מדוע יפטור והרי אדם המזיק מועד לעולם. התוספות הולכים ומונים מקורות נוספים שמהם מוכח שהמזיק באונס פטור, ומייסדים מתוך כך שהמשנה המחייבת אדם המזיק באונס עוסקת רק באונס שאינו אונס גמור, אך באונס גמור ודאי אין לחייבו.

נחלקו הראשונים היכן הם הגבולות של פטור האונס הגמור: דעת התוספות היא שאפילו אונס בדרגה שלגבי חיובי שומרים היתה נחשבת 'גניבה', די בו כדי לפטור אדם המזיק, ורק אונס שיש בו ממד של פשיעה והוא דומה יותר ל'אבידה' חייבו בו את האדם המזיק אף על פי שלא התכווין להזיק. דעת הריב"א (הובאה בתוספות רבנו פרץ ורבינו ישעיה בשיטה מקובצת ב"ק כו.) שרק באונס גמור פטור, אבל באונס הדומה ל'גניבה', חייב, שעל כך אמרו 'אדם מועד לעולם'. דעת הרמב"ן (בבא מציעא פב: מלחמות ה', בבא קמא יג. מדה"ר) שאדם המזיק חייב בכל אונס וגם באונס גמור, המקרים היחידים שבהם הוא נפטור הם כאשר הנזק אירע בפשיעת הניזוק או שהמזיק עשה מה שעשה ברשותו ואז אירע אונס ונוצר נזק, מלבד מקרים אלו הכלל הוא אחיד שאדם מועד לעולם וחיוב גם באונס גמור.

להלכה נקט המחבר (סימן שעח סעיף א; ובש"ך שם ס"ק א) כסתמא שאדם המזיק חייב לשלם אף אם היה אנוס. בהתאם לשיטתו סתם המחבר גם בהמשך (סעיף ב) וכתב שהנופל מן הגג והזיק חייב גם ברוח שאינה מצויה. ואולם הרמ"א סייג את חיובו של המזיק רק לאונס שאינו גמור, אבל באונס גמור פטור, והוסיף והעיר גם בדין הנופל מהגג שחיובו הוא משום שאין זה אונס גמור.

שאלה מעשית להלכה, בנזק שאירע בין סוחרים שהטעה אחד מהם את חברו לגבי תכולת משלוח של סחורה שהעביר לו ונוצר מכך נזק, הגיעה לשולחנו של המהרש"ם (חלק ד סימן כז), המהרש"ם שיער ומצא שגדר האונס שם היה באופן הדומה לגניבה, ולכן העלה למעשה שמאחר והדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, יכול המוחזק לטעון 'קים לי' כשיטת התוספות ולהיפטור מלשלם.

ובאמת מדברי הרבה פוסקים נראה שנקטו להלכה כצד זה שכל אונס גדול אף שאינו אונס גמור, אלא דומה לגניבה, פטור את המזיק מלשלם.

כך מצאנו שבנותיבות המשפט (סימן רלב סק"ה) משתמש בחילוק שבין אונס כעין גניבה שפטור בו לאונס כעין אבידה שחייב בו, כדי לחלק בין דינו של לוקח שקנה דבר שיש בו מום כזה שדי בו כדי לבטל את המכירה, אבל לפני שגילה את המום, הזיק את החפץ, שהדין הוא שהמכירה לא חלה והחפץ חוזר לבעליו אך המזיק צריך לשלם. לבין יורשים שחשבו שהבהמה שהניח להם אביהם היא שלהם בירושה והזיקו אותה שנפסק להלכה (סימן שמא סעיף ד) שפטורים. ומבואר מחילוק זה שנקט להלכה שאונס כעין גניבה פטור גם אדם המזיק.

כך עולה גם מתשובתו של רבי עקיבא איגר (תניינא סימן ג) לגבי אירוע טראגי שהביא לירידתו וידו רבי דוד יואל רבה של

כל נזק שיקרה ייזקף לחובתו ואפילו אם יקרה בשל התפרצות רוח שאינה מצויה. או שגם במקרה כזה אינו חייב על נזקי רוח שאינה מצויה שלא היה אמור לשמור מפניה. [רוח שאינה מצויה אינה שינוי ממש בטבע אלא רוח שבדרך כלל אינה באה אף שלפעמים באה. תוספות (בבא קמא נט: ד"ה ליבתו) ורבינו פרץ (שיטה שם) כתב שאינה מצויה היינו שאינה מצויה ממש, ולהלכה ראה בחזון איש (סימן ב סק"ו)].

את השאלה עורך השואל בשו"ת דבר שמואל (סימן קה) ומהר"ש אבוהב השיב לו שאי אפשר להוסיף על החיובים המפורשים ולחדש שגם ברוח שאינה מצויה יהיה חייב. והביא להוכיח כך מסוגיות הגמרא שנראה מבואר מהן שגם במקרה של הדלקה שלא כדיון בשדה חברו, למרות זאת פטור ברוח שאינה מצויה. ואי אפשר לעולם לחייב על אונס גמור, ומה שחייבו בתחילתו בפשיעה וסופו באונס גם בנזיקין (בבא קמא ע"ג) ולא רק לגבי חיוב שומרים, זהו רק באונס כזה שיכל להעלות על דעתו מראש את שאירע, אבל אונס של רוח שאינה מצויה לא.

מנגד, דעת רבי עקיבא איגר (בבא קמא סא:) שמדברי הרא"ש שהבאנו שבמדליק בשל חברו אין לו שיעור משמע שגם באונס גמור הדין כך, וכגון שהדליק בחצר חברו מעבר לגדר אפילו באונס שהוא רחוק מאה מיל, ואחר כך נפלה הגדר והתפשטה השרפה, חייב. וכתב שכך משמע בהדיא הדין ברמב"ם (נזקי ממון פרק יד הלכה א-ב) ובטור (סימן תיח סעיף א) לגבי מקרה זה.

והקשה על כך רבי עקיבא איגר מהמבואר (שם סעיף יג) שכשהדליק בשל חברו והתברר שהיו בחצרו דברים שאין דרכם להטמין פטור כי לא היה לו להעלות זאת על דעתו, והרי אנו אומרים שכשהדליק בחצר חברו חייב תמיד ואף גם באונס. וכתב לחלק בין אונס במעשה הנוק, שכשעשה שלא כדיון הרי הוא מזיק והיה לו להעלות על דעתו את כל האפשרויות הרחוקות שיאפשרו את נזקו, ובין דברים התלויים בטבע האדם כמו הרגלי ההטמנה של ארנקים בגדיש, שמאחר וטבע האדם ידוע שלא להטמין ארנקים בגדיש, היחס של המזיק לאפשרות הזו אמור להיות כלא-אפשרית ולכן יש לפטור מלשלם.

נמצא שנחלקו מהר"ש אבוהב ורבי עקיבא איגר לגבי המדליק בשל חברו שדינו כמזיק ובאה רוח שאינה מצויה והעבירה את השרפה למקום שהזיקה, שלדעת מהר"ש אבוהב פטור כי לא היה לו להעלות על דעתו אפשרות כזו, ולדעת רבי עקיבא איגר מאחר שכשארם עושה פעולת היזק בפועל עליו לקחת בחשבון כל תוצאה אפשרית של מעשהו שאינה תלויה בטבע האדם, חייב לשלם.

ודוקא ברוח שאינה מצויה, אבל באונס שהוא קצת מצוי גם הדבר שמואל מודה שיהיה חייב כי היה לו להעלות על דעתו אפשרות זו. ולכן נראה שכל מה שפטור הדבר שמואל הוא רק ברוח שאינה מצויה כלל, אבל ברוח מצויה קצת, היה לו להעלות על דעתו וחייב.

ה. שכיחות מקרי ההצפה

לאור כל האמור עד כה, נראה שאם הצפת מים מהסוג שאירע בנידון שלפנינו היה דבר שכיח, או אפילו דבר שמתרחש לעתים רחוקות, הרי זה כרוח שאינה מצויה אלא לפרקים וודאי שיש לחייב את בעל המכולת שהוא בעל המשטחים הריקים, על הנזקים שהזיקו בצוותא חדא עם זרם המים, שגם הדבר שמואל

היה המדליק אמור להעלות בדעתו שהחפץ טמון בארון זה. נחלקו ראשונים לגבי תולדות האש אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה, האם במהותן הן כ'אשו משום חציו' (אדם המזיק) או כ'אשו משום ממונו' (ממון המזיק). בתוספות (סנהדרין ע"ג) ד"ה סוף) ובנמוקי יוסף (בבא קמא כג. מדה"ר) נקטו שתולדות האש כאשו משום חיציו. אך השיטה מקובצת (בבא קמא נו.) בשם הרא"ה נקט שלא שייך לדונם כחיציו וחיובו הוא משום ממונו שהזיק. וכך נקט גם החזון איש (חושן משפט סימן ב סק"א) כדבר פשוט שכל דבר שהתחדש אחרי הנחת האש, כמו הרוח שבאה אחרי הנחת האבן, הסכין והמשא בראש הגג, חיובו הוא משום ממונו ופטור בו על הטמון.

במקרה שלפנינו ודאי שאפשר לחייב על ההיזק שעשו ה'רפסודות' מדין אש כאבנו סכינו ומשאו שהניחם בראש גגו והלכו אחר כך בכח אחר, כמו כח הרוח, וכאן מכח המים, שכאשר הזיקו במהלך תנועתן בשטף המים חייב הבעלים לשלם.

ג. המדליק בשל חברו חייב גם אם הרחיק נדוד

ומאחר שבאנו לחייבו משום תולדת אש, יש לדון האם במקרה שלפנינו האם הנחת ה'רפסודות' במקום שבו היו מונחות אינה נחשבת למעשה סביר וכמו מי שהדליק אש בחצרו והרחיק כראוי שאין היזקו מצוי כל כך ואינו נחשב מזיק.

בגמרא (בבא קמא כב.) דרשו מהכתוב (שמות כב ה') 'כי תצא אש', שיצאה מעצמה. כלומר, גם כאשר מצית האש לא הדליק בשטח חברו אלא בתוך שלו, בהיתר, ואחר כך התפשטה האש ושרפה בשדה חברו. ושנינו במשנה (שם סא:) שכשהדליק בתוך שלו במרחק מספיק מהדבר שלבסוף נזוק, אינו נחשב מזיק ופטור. ונחלקו תנאים בשיעור מרחק מספיק זה, שלדעת רבי אליעזר במרחק של ששה עשר אמה בלבד די כדי לפטור אותו מתשלומים, לדעת רבי עקיבא המרחק גדול בהרבה - חמישים אמה, שרק מעבר למרחק זה נפטור המבעיר את הבערה למרות שעשה זאת בשטחו. ולדעת רבי שמעון המרחק משתנה לפי תנאי השטח ומשטר הרוחות המצויות באותו מקום ומשערים כל דבר לפי מה שהוא.

על כך כתב הרא"ש (בבא קמא פרק ו סימן יג) שנראה שכל השיעור שנתנו הוא דוקא במי שהדליק בתוך שלו, שאז עצם ההדלקה הוא ברשות ומאחר שהרחיק כראוי אינו חייב בתשלומים. אבל אם הדליק בשל חברו, שעצם ההדלקה בחטא יסודה, כיון שההדלקה נעשתה שלא ברשות לא נתנו לו שיעור וחייב בכל מקרה שהאש יצאה והזיקה. וכך נפסקה ההלכה (סימן תיח סעיף ב). כלומר: אדם רשאי להדליק אש לצרכיו בשטח העומד לשימוש ולכן אין לאש זו שם 'מזיק', ואם הרחיק אותה במרחק סביר, המרחק הראוי לפי כל תנאי, אין זה נחשב היזק שלו ופטור. אבל כשמדליק בחצר חברו שעצם ההדלקה אינה ברשות נחשבת אש זו כמעשה מזיק שלו, שחייב על כל תוצאותיו ואין די בהרחקה שיציר.

ד. המדליק בשל חברו והתפשטה האש ברוח שאינה מצויה

על אף האמור, כאשר התפשטה האש ברוח שאינה מצויה, נחלקו הפוסקים האם החיוב מוחלט, שכאשר הדליק בחצר חברו,

אבל משטחי הסחורה הריקים הרי מתחלפים כל העת, מדי כמה ימים, וממילא פשיטא שעצם העובדה שבכל זמן יש שם כמה משטחים אינה מספיקה כדי להגדיר כאן הנחת מזיק אחד קבוע ורצוף לאורך ימים ושנים לענין סברא זו. אלא כל 'רפסודה' נידונה לגופה ופשיטא שבוה יודו הכל שמציאות זו של היוק לגבי יום מסוים היא ודאי כרוח שאינה מצויה כל עיקר. זאת לבד שכפי האמור בנידון דידן לא בהכרח כלל שהרבר יקרה, עשרות שנים יכלו לחלוף ללא שצנרת כיבוי האש תתפוצץ כלל.

וזה דבר המשפט

- נחלקו הפוסקים במי שהזיק באונס גדול אם הוא פטור. יש הפוסקים בכל אונס גדול כעין גניבה ויש הפוסקים רק באונס גמור ויש המחייבים בכל אונס. להלכה נהוג לפטור את המזיק באונס כעין גניבה, ובפרט כאשר הוא מוחזק אי אפשר להוציא ממנו אף שאינו באונס גמור.
- האמור הוא לגבי אדם המזיק, במקרה שלפנינו שהמים סייעו לנוק הרי זו תולדת 'אש'. העובדה שלוח הבקרה הניזק הוצב בארון סגור אינה הופכת אותו ל'טמון' והכלל באש הוא שאם הרליק בחצר חברו חייב ככל מזיק גם אם הרחיק כראוי, כי עצם ההדלקה היתה שלא ברשות.
- אמנם נחלקו הפוסקים בהרליק שלא ברשות, אך בפועל אירע הנוק רק ברוח שאינה מצויה כלל. לדעת הרבר שמואל פטור באופן זה כי אנוס הוא, ולדעת רבי עקיבא איגר חייב גם במצב כזה.

• המקרה שלפנינו הוא דבר שאינו מצוי כלל, ולכן יוכל הנתבע לטעון 'קים לי' כשיטת הרבר שמואל ואי אפשר להוציא ממנו ממון.

- לגבי הנחת חפץ לזמן ארוך, יש שפסקו שאם בזמן הארוך שבו הרגילות להניח חפץ כזה ודאי שתבוא רוח סערה זו, אינה נחשבת רוח מצויה. אולם בהנחת משטחי הסחורה הריקים שמתחלפים כל העת, ודאי אין הרבר נחשב כהנחה אחת לזמן ארוך, וכל משטח נידון לעצמו וודאי הוי רוח שאינה מצויה.

מודה במצב זה.

אך מאחר שהצפה כזו בעצימות גבוהה כזו שגרמה להטחת ה'רפסודות' בחוזקה רבה בארון הציוד הדיגיטלי אינה מצויה אף פעם, וברור שלא עלתה ולא היה ברין שתעלה על דעתו של בעל המכולת, אם כן לדעת הרבר שמואל הרי הוא פטור מתשלומי הנוק.

וכיון שלא הוכרעה ההלכה בזה, יכול לטעון 'קים לי' כשיטת ר"ש אבוהב בדבר שמואל שפטור אני, ומאחר שהוא מוחזק לא נוכל להוציא ממנו ממון.

1. משך התקופה הנידונה לגבי מצויה ואינו מצויה

בנושא דומה נפל ויכוח בין חברי בי דינא רבא דבני ברק ובין הגר"א גנחובסקי זצ"ל, במתקין גגון שנעקר ברוח סערה והזיק מכונית חונה שלא הייתה מבוטחת. פנה בעל המכונית אל בית הדין ותבע את מתקין הגגון, שלהגנתו טען כי סערה חריגה כזו מגיעה לכל היותר פעם בחמש שנים ויותר לאזור ארץ ישראל והרי זה כרוח שאינה מצויה ואי אפשר לחייבו.

ככל זאת חייבוהו חברי בית הדין אחר ששאלוהו וכיררו שגגון כעין זה הנחתו נעשית לעשרים ושלושים שנים ואף יותר, ומאחר שבתקופת זמן הרגילה להנחתו הרגילות היא שתבוא סערה כזו כמה וכמה פעמים יש לדון את כל התקופה כאחת ונמצא שאין זו רוח שאינה מצויה כלל ולכן חייב, וכן פסק הגר"נ קרליץ זצ"ל בספר חוט שני (רבית עניני חו"מ סימן א), וסיים שם שבחזו"א (חו"מ סימן ב סק"ו) מבואר שהוא פלוגתא בירושלמי.

ומאידך דעת הגר"א גנחובסקי זצ"ל הייתה לפטור, כי מאחר שאם היה רוצה להתקין את הגגון ליום אחד היה מותר לו והיינו דנים לגבי אותו יום שאפשרות הנוק היא רוח שאינה מצויה, אם כן נדון כל יום לגופו, ומה לי אם התקין והסיר, אין סיבה לצרף את כל התקופה כאחת. ובחישוקי חמד (ב"מ קיז:) הביא בשם חותנו הגר"ש אלישיב זצ"ל שאע"פ שבחישוב של כמה שנים מצוי שיש רוח שאינה מצויה, אין לנו לחדש מדעת עצמנו חיוב ברוח שאינה מצויה שלא מצאנו בה חיוב בתורה.

מחלוקתם היא בסברא בשורש הפטור של רוח מצויה והביאו ראיות לכאן ולכאן. ומכל מקום במקרה שלפנינו הדין הוא שונה ויודו הכל לפטור.

שכן דבר זה ברור הוא שגם לסברת חברי בית הדין דבני ברק, כל זה שייך דווקא בחפץ מזיק אחר שהנחתו היא לזמן ארוך ועל זה העלו הסברא דכשהנחה היא לזמן ארוך שבו ודאי תבוא רוח סערה כזו, אינו מן הדין להגדיר את רוח הסערה כאינה מצויה.

מודעה רבה לאודייטא

הננו ישמחוים לבשר על הופעת כרך נוסף בסדרת 'מכותלי בית הדין' ובו עשרות פסקי דין נבחרים מותר המהודר בדיני ממונות הלכה למעשה. מוגשים משפה ברורה השווה לכל נפש. זמן להשיג את סדרת 'מכותלי בית הדין' ברכים א' - ג'.

בטל': 1800-22-55-66

